

Kopce, ktoré nás spájajú

~ PRÍLOHA MODREJ LANOVKY ~

O vplyve a živote národnostných menšín vo Vysokých Tatrách

číslo 1.

Anhelina VOITKO prišla do Tatier skúmať vesmírne kométy

Rozpráva o domove, jazykoch, astronómii, živote v horách

str. 4

Františka do Tatier priviedla maďarčina. – str. 2

Vojtech po goralsky rozprával na všetkých svetadieloch – str. 5

Angela pomáha rómskej komunite k lepšiemu životu – str. 6

Richard spoznal svojho brata po 50-ich rokoch – str. 8

Prichádzame k Vám piatykrát

Znie to pre nás až neuveriteľne, ale publikácia „Kopce, ktoré nás spájajú“ oslavuje piate narodeniny.

Nápad vydávať prílohu o živote národnostných menšín vo Vysokých Tatrách niektorých čitateľov na začiatku trochu prekvapil. Pretože Tatry nie sú typickým miestom, ktoré vás pri tomto slovnom spojení práve napadne. Pokračovanie projektu, objavovanie stále nových, zaujímavých a inšpiratívnych ľudských príbehov z radov zástupcov národnostných menšín, či pozitívne ohlasy čitateľov nám však vravia, že sme sa rozhodli správne.

V tomto čísle bude mať premiéru aj najnovšie oficiálne uznaná národnostná menšina na Slovensku, goralská, v zastúpení uznávaného vedca. Prinášame aj príbeh mladej Ukrajinky, ktorá tiež prišla do Tatier rozvíjať vedu, slovenského Maďara, ktorý nás inšpiruje v športe, Rómky, ktorá pomáha meniť komunitu k lepšiemu a Karpatského Nemca, ktorý cez svoj

osobný príbeh dokumentuje aj vývoj svojho národnostného spoločenstva za posledné desaťročia.

Stále sa držíme našej pôvodnej myšlienky. Veľká časť Slovákov prechováva k Tatrám pozitívny vzťah. Ak v spojitosti s nimi priniesieme príbehy zástupcov národnostných menšín, ktoré prispievajú k ich rozvoju, veríme, že ľuďom, ktorí by azda ešte voči nim prechovávali nejaké predsudky, sa ich našimi príbehmi podarí nabúrať a vyslať do sveta jasný odkaz, že jazyková a národnostná rozmanitosť nás obohacuje. A to zásadne.

Tomáš Tišťan, koordinátor projektu.

Realizované s finančnou podporou Fondu na podporu kultúry národnostných menšín

Mám za sebou 100 zimných MARATÓNŮV

Františkovi Feketemu
otvorila brány
do Tatier rodná
maďarčina

Bola to znalosť maďarčiny na úrovni rodného jazyka, ktorá Františkovi Feketemu uľahčila príchod do Tatier. Tie mu potom zmenili život v mnohých smeroch. Plnou dušou sa oddal zimným športom a dnes svojimi výkonmi inšpiruje okolie.

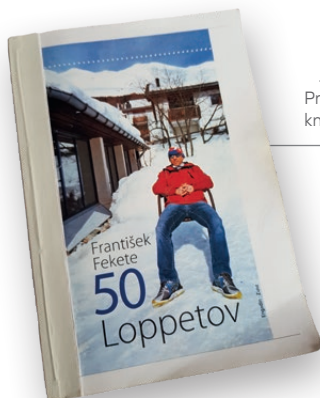
Zo Selíc do Tatier

Ako sa dostane chlapec z dedinky Selice (Szelőce) pri Šali do Vysokých Tatier? Ako mu to zmení život? Ako si udrží kontakt s maďarskou kultúrou a komunitou? Príbeh Františka Feketeho ponúka vskutku zaujímavé inšpirácie a zistenia.

Smerovanie v živote často ovplyvnia zdanlivo nesúvisiace okolnosti. Ferova mama Jolika trpela astmou, a preto prichádzala do Tatier na pravidelné liečenie. Keď František skončil Strednú hotelovú akadémiu v Piešťanoch, poskytla pomocnú ruku. „Do Bratislavy ma to neťahalo, nie som na veľkomestá, Piešťany som už poznal. Tatry ma lákali pre svoj rozvinutý cestovný ruch,“ spomína.

Mamka neváhala

Zveril sa rodičom a mamka neváhala. Počas pobytu v Tatrách obehla tri hotely, pýtala sa

Prvá kniha

na voľné miesto. Vtedy pomohla maďarčina. Písal sa rok 1986 a do Tatier mierilo veľa turistov z Maďarska. Čašníkov hovoriacich po maďarsky však takmer nebolo. „Jeden z hotelov v Smokovci sa možnosti ma zamestnať aj kvôli jazykom potešil,“ hovorí František.

„Zapadol“ rýchlo

František sa integroval rýchlo. Popri práci začal hrať súťažný futbal za miestnu TJ Vysoké Tatry. Odbehol si na povinnú vojenskú službu, aby sa vrátil. Dôvodov bolo viacero. V Tatrách spoznal budúcu manželku Moniku, založil si rodinu, narodila sa dcéra Jessica, v práci sa darilo. Prešiel do rekreačného zariadenia Národnej banky Slovenska (NBS), kde pracuje dodnes už 31 rokov.

Skúška „ľadom“

Vo futbale tak stihol reprezentovať na medzinárodných firemných turnajoch aj NBS, avšak čoraz viac začal upierať zrak k zimným športom, konkrétne k bežkám. Kolega z národnej banky Boris Hruza mu vtedy navrhol zúčastniť sa preteku Biela stopa. „Netušil som, do čoho idem. Len tak, bez hlbších skúseností, azda v tom najhoršom počasí a zime, som odbehol 50 kilometrov,“ spomína.

Držiteľ troch svetových a dvoch európskych titulov majstra „loppetov“ na základe počtu zabehnutých pretekov.

Vo svojom kráľovstve. Štartové čísla končia po pretekoch vo Františkovej garáži.

Vďaka športovej vášni František spoznal svet. Nalavo v kanadskej Ottawe a Južnom Tirolsku. Foto: Archív F.F.

Trojnásobný majster

Nová vašeň ho opantala. Bielou stopou sa začala veľká sága. Objavil dva medzinárodné sériové podujatia: Worldloppet a Euroloppet. V prvom po odbehnutí 10 bežeckých maratónov získavate titul majstra Worldloppet. Aspoň jeden absolvovaný pretek sa musí konať na inom kontinente. V európskej verzii na obdobný titul potrebujete osem účastí. V rámci svetovej série je František už trojnásobným majstrom, v európskej verzii drží dva tituly.

Na Vasovom behu v Číne. Foto: Archív F.F.

Vyznanie

Účasti na behoch Františkovi otvorili cestu k spoznávaniu sveta, aj seba samého. „Byť bežcom je niečo nádherné, zažívate silnú atmosféru na podujatiach, stretávate nadšených bežcov, spoznávate komunitu, rôzne krajiny, miesta, kultúry, rozmanitú prírodu,“ vyznáva sa. Pomáha to aj zdraviu, treba si dávať pozor na stravu, regeneráciu, kondične sa udržiavať i v lete.

Dovolenka v zime

V práci ho v športe podporujú, na účasť na svetových sériách využíva dovolenku. „Tak ako iní si ju berú v lete na cestu do Chorvátska, ja chodím v zime na rôzne preteky,“ smeje sa. Za prvých 10 rokov účasti v týchto podujatiach zabehol 50 diaľkových behov. Tento rok počas druhej desaťročnice prekročil stovku a ako 57-ročný pokračuje ďalej.

Darček na šesťdesiatku

„Už viem, aký darček si dám na šesťdesiatku,“ hovorí. Bude ním účasť na najlegendárnejšom behu série Worldloppet, ktorým je Vasov beh vo Švédsku. Jeho kratšiu 35-kilometrovú verziu už absolvoval, teraz túži po kráľovskej 80-kilometrovej trati.

František na Bielej Stope. Domáci pretek patrí k Františkovým najobľúbenejším. Foto: Archív F.F.

Druhá kniha

Z pretekov si píše zápisky. Tie využil na vydanie knihy po absolvovaní 50 pretekov pri príležitosti 50-tych narodenín. Teraz po absolvovaní druhej päťdesiatky pripravuje druhú knihu. Aj ňou inšpiruje okolie a ukazuje, ako cieľná zmysluplná činnosť dokáže naplňovať život a robiť človeka šťastným.

Estónska nížina mu pripomína domov

Vďaka športu prešiel mnohé krajiny, vrátane Kanady, USA a Číny. Najobľúbenejší maratón nachádza v estónskom Tartu. „Tá estónska rovina mi veľmi pripomína nížinnú krajinu v rodnej Šali, myslím, že aj preto,“ hovorí. Tiež má rád preteky v Nórsku a Francúzsku kvôli ich náročnosti. A samozrejme domácu Bielu stopu, tú zabehol už osemkrát. „Veľa ľudí nevie, že tiež patrí k najnáročnejším pretekom.“

Hrdý

Čo sa týka rodnej reči a národnosti, František hovorí o spätosti. „Som na svoju národnosť hrdý, mám k nej blízko, každému rád o nej hovorím,“ prezrádza a dodáva, že udržať si identitu príslušníka maďarskej národnostnej menšiny sa dá aj na severe v Tatrách.

Keď stretne kamaráta Jula, ...

Okrem iného využíva každú príležitosť rozprávať po maďarsky. Tých je relatívne dosť. Keď na ulici stretne učiteľa telesnej výchovy Jula Poczosa, ktorého tatranský príbeh sme tiež vyzprávali v tejto prílohe, okamžite prepnú do maďarčiny. „Máme veľa spoločných tém, najmä šport, klebetíme dlho.“

Návšteva z Budapešti sa poteší

Podobne je to v práci. Keď rekreačné zariadenie NBS recipročne navštívia partneri z Maďarskej národnej banky, František neváha a komunikuje s nimi po maďarsky. „Vidno to na nich, že sa veľmi potešia a sú radi,“ komentuje. Rovnako je to s kolegami z NBS z bratislavskej centrály, ktorí sú maďarskej národnosti.

Kolegov zoznámiť s najslávnejšími kapelami

Rád komunikuje aj s maďarskými turistami. Tí v Tatrách zvyčajne používajú angličtinu. „Ja však podľa prízvuku rozoznám, že ide o Maďarov a znova sa prihovorím v ich rodnom jazyku,“ opisuje. S maďarskou kultúrou ostáva spojený aj cez svoj obľúbený rock. Vďaka nemu tatranskí kolegovia poznajú populárne maďarské rockové kapely ako Omega, Piramis, Edda, Kartagho, Korál, Kormorán. Keď sa dá, vyráza na juh do Selíc navštíviť rodičov.

František hovorí, že niekedy doba vzťahy ľudí komplikuje, ako deväťdesiate roky, keď vzťahy národností v našej krajine boli miestami napäté. „Bolo to niečo umelo vyrobené politikmi, dnes je to našťastie preč,“ hovorí. Sám je dôkazom, že byť menšinovej národnosti život obohacuje a prináša príležitosti. Ako hľadá do budúcnosti? „Želám si ostať zdravý a mať tak naďalej radosť zo života,“ zakončuje rozprávanie František.

Do preukazu zbierate pečiatky za účasť na pretekoch, s desiatimi sa v svetovej sérii stávate majstrom.

Z MESTA námorníkov do zasnežených TATIER

Aké to je prísť žiť z miliónovej pulzujúcej metropoly na pobreží mora do tichej horskej osady s 1 500 obyvateľmi? Aké sú výzvy a načo sa naopak zvyká ľahko?

Dá sa integrovať do novej spoločnosti a zároveň si uchovávať svoju identitu? Ukrajinka a astronómka so špecializáciou na výskum komét Anhelina Voitko sa podelila o svoje postrehy.

Malé veľké mestočko

Detstvo prežila v mestočku Kamianske pri Dnipre. Už tu sa dostávame k rozdielom. "U nás vravíme malé mesto, počtom ľudí kopíruje Košice, u vás by ste povedali veľké," hovorí s úsmevom. Vášň pre fyziku a vesmír objavila v lýceu, zistila, čomu sa chce venovať. Pri jednej ceste do Odesy uvidela budovu Univerzity I.I. Mečnikova. „Pocítila som, že práve tu chcem študovať,“ spomína. *Intuícia nesklamala, fakulta fyziky potvrdila, že je jedna z najlepších v krajine.*

Z troch mesiacov roky

Zároveň ju lákalo okúsiť štúdium v cudzine. Cez program SAIA sa dostala na trojmesačný pobyt na Univerzitu UPJŠ v Košiciach. Netušila, že z troch mesiacov budú nakoniec roky.

Spoznávať Slovensko začala jazykovou aplikáciou v mobile. Ako študentka si privyrábala v obchode s rybami. „Cez prestávky, v MHD som mala oči na tej apke a učila sa slovenčinu,“ spomína. Nakoniec ale zistila, že najlepšie je rozprávať sa. Komunikácia so spolužiakmi jej na to dala veľa príležitostí.

Podmienky na fakulte sa jej páčili, v meste započala magisterské štúdium. Hneď nato začala s doktorátom v Astronomickom ústave SAV v Tatranskej Lomnici, kde sa po zisku titulu PhD zamestnala. A tak sa Tatro stali jej domovom.

Jazykový babylon

Ako u mnohých Ukrajincov z východnej časti krajiny, rodným jazykom Anheliny je ruština.

Foto: Archív A.V.

Neskôr v škole si zdokonalila ukrajčinu. Prepína medzi nimi automaticky. „Keď stretnem krajanov z Ukrajiny, zohľadním ich jazykovú preferenciu,“ zveruje sa. V práci tiež intenzívne používa slovenčinu a angličtinu.

Jedna prednáška, tri reči

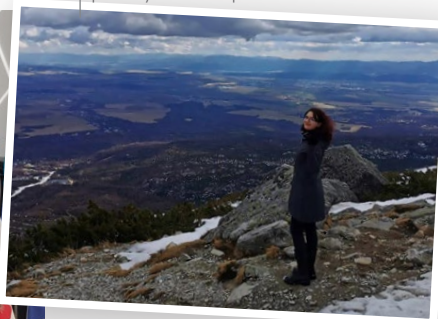
Toto Anhelino jazykové bohatstvo vyjadruje jedna veselá príhoda. Keď sa na deň otvorených dverí na Skalnatom Plese zmiešala skupina Litovcov a Slovákov, niektorí rozumeli len po rusky, iní len anglicky, či slovensky. „Zistila som, že prednášku robím vlastne v troch jazykoch a ku koncu, uff, už som ledva dýchala,“ smeje sa.

Podobní

Ukrajinci a Slováci sa jej zdajú podobní, „zapadnúť“ nebolo zložité. Hoci ich nenazýva kultúrne šoky, nejaké rozdiely predsa len badá: „Prekvapilo ma u vás množstvo nárečí, hrdosť na folklór, kroje a vlajku.“ Rozdiel vidí i v správaní mládeže. „Kým na Ukrajine mladí zvyknú ísť z domu po osemnástke, Slováci a Slovenky sa až tak neponáhľajú.“

Z gastronómie si nevie vynachváliť naše majonézové šaláty. Na druhej strane obľúbenú neúdenú slaninu v obchode nájsť nevie, preto si ju z bôčika dorába sama.

Po práci si na Skalnatom Plese rada vychutnáva pohľady na okolitú prírodu. Foto: Archív A.V.

Anhelina Voitko skúma z tatranských ďalekohľadov prach vesmírnych komét

Čím jej učarovali práve kométy?

Na fakulte v Odesse skúmala mechaniku malých vesmírnych telies, dokonca vydala svoj prvý menší článok vo vedeckom časopise!

Dva ďalekohľady v Tatrách

Odtiaľ bol krôčik ku kométam: „Mala som blízko k slnečnej sústave a kométy vznikli spolu s ňou.“ Dnes skúma zmeny vo farbe prachu pozorovaných komét. Farba totiž o nich veľa prezrádza, či už ich chemické zloženie, alebo veľkosť zŕn prachu. „Tak ako v bežnom živote, červená nám ukazuje hrdzu a prítomnosť kovov, sivá zase ľad.“ Ak si predstavujeme Anhelinu, ako stojí pri ďalekohľade a cez kukátko pozerá do neba, dnes to už tak nefunguje. „Ďalekohľad na cieľ nasmeruje automatika: Ja už potom pracujem s kamerovými záznamami na počítači.“

Pomáha hudba

Tej práce je dosť. Snímky treba kalibrovat, vyradiť menej kvalitné, špecificky spracovať, ... , tak, aby následné modelovanie vstupov prinieslo čo najpresnejšie výsledky: „Zaujíma nás množstvo prachu v kóme kométy, nakoľko je aktívna, jej štruktúra, či z nej do priestoru vytryskujú takzvané jety, gejzíry plynu a častíc, ...“

Hrať sa s matematikou

Dať to všetko dokopy, to sú podľa Anheliny už potom také matematické hračky, avšak často náročné. Výpočty nevyjdú vždy na prvýkrát, treba ďalej rátať. Vtedy jej pomáha hudba. Tip pre čitateľov? „Soundtrack z hry Creaks, pri ňom sa pracuje najlepšie,“ hovorí.

Prečo vlastne skúmame kométy?

„Tým, ako vznikli, nám hovoria o vývoji slnečnej sústavy a Zeme,“ vysvetľuje. Predpokladá sa, že kométy priniesli na Zem vodu a organické látky, napríklad aminokyseliny, ktoré sú základom pre vznik života.

Pracovné sny do budúcnosti?

Vyhranené plány nemá, práca ju naplňuje. „Skôr si želim, aby som s ňou vedela zladit' osobný život.“ Veľkým želaním je skorý koniec vojny v jej vlasti. Často myslí na blízkych v Odesse, občas ich ide pozrieť. Chcela by, aby znova žili v pokoji mimo hrozieb útokov.

Anhelina počas Európskej noci vedy v Poprade účastníkom ozrejmjuje tajomstvá o kométach.

„Po GORALSKY som rozprával na všetkých KONTINENTOCH“

Astronóm
Vojtech Rušin
celý život skúma
slnecnú korónu

EURÓPSKA

26.
SEPTEMBER

BRATISLAVA
KOŠICE / ŽILINA
BANSKÁ BYSTRICA
POPRAD

Sú ľudia, ktorí nedokážu len tak odísť na dôchodok. Astronóm Vojtech Rušin je pracovne aktívny i dnes vo svojich 83-och rokoch. Kariéru zasvätil skúmaniu Slnka, jeho srdcovkou je popularizácia vedy.

KTO JE

RNDr. Vojtech Rušin, CSc., DrSc. ?

Vedecký pracovník Astronomického ústavu Slovenskej akadémie vied, v.v.i. od roku 1959. Jeho práca sa pretavila do 200 článkov v odborných a vedeckých časopisoch, viac ako 1000 citácií, 80 vedeckých prednášok, vydania 11 kníh, členstva v 7 odborných spoločnostiach. Je nositeľom Pribinovho kríža II. triedy. Jeho meno nesie asteroid č. 26390. Je ženatý, žije v Tatranskej Lomnici.

Nie všetci vedia, že Vojtech má goralský pôvod a hrdlo sa k nemu hlási. Goralská náтура zahŕňa aj vytrvalosť. Vyrastal v zamagurskej dedinke Spišské Hanušovce. Časy boli ťažké, doma na gazdovstve musel pomáhať.

Úplné zatmenie Slnka v roku 2008

Na Zamagurí objavil hviezdy

Okrem návyku tvrdo pracovať, za čo ďakuje rodičom, ho tieto zážitky ovplyvnili aj inak. „Raz, už za tmy, keď som hnal kravičky domov, zadíval som sa na oblohu a zbadal zoskupenie piatich jasných hviezd, pripomínajúce písmeno „W“. To bolo znamenie, že budem hviezdárom,“ spomína.

Začiatky u Pajdušákovy

Po dokončení 11-ročnej strednej školy sa v roku 1959 zamestnal vo hviezdárni na Skalnatom Plese ako technik. Do tímu na oddelenie fyziky Slnka ho prijala legendárna astronómka Ľudmila Pajdušáková. Nasledovala povinná vojenčina, po návrate túžba študovať. Sen si splnil, získal diplom v odbore fyzika - špecializácia astronómia na Univerzite Komenského. Doktorát na Karlovej Univerzite.

Od škvŕn po slnečný vietor

Predmetom Vojtechovho záujmu sa stalo Slnko, najmä pozorovanie zmien slnečnej aktivity. Tento zdanlivo jednoduchý pojem zahŕňa množstvo zložitých fenoménov, napríklad výskyt tmavých slnečných škvŕn, protuberancií, zmien slnečnej korony a podobne.

Slnko: Neustále premeny

„Slnko je veľmi aktívne plazmové teleso, prešpikované magnetickými poľami, so strednou periódou 11 rokov a vplyvom na mnohé deje na Zemi,“ menuje Vojtech dôvody, prečo vedcov tak fascinuje.

Každých 11 rokov

„Intenzita slnečnej aktivity, definovaná napríklad počtom a veľkosťou slnečných škvŕn vo fotosfére, sa systematicky pozoruje od roku 1715, no v každom 11-ročnom cykle je iná,“ spresňuje. Vedci preto pátrajú po príčinách, lebo ich výskyt v čase a priestore pôsobí aj

na Zem. Praktické dôsledky týchto zmien aktivity Slnka na naše životy vedia byť veľké, hoci ako laici o nich často nevieme.

Presnosť GPS, polárna žiara, výpadky prúdu

Po veľkých erupciách na Slnku, alebo výronoch koronálnej hmoty vzniká polárna žiara, ktorú občas pozorujeme aj v Tatrách. „Erupcie však vplyvajú aj na prenos rádiových vln na Zemi, na zosilnenie elektrických prúdov v jej atmosfére,“ dodáva. To spolu s inými fyzikálnymi javmi dokáže spôsobiť napríklad výpadky elektrického prúdu, telegrafných signálov, nestabilitu kompasov na lodiach, presnosti signálu GPS, ktorý je zase dôležitý pre merania geodetov, navádzanie raket, či dronov. „Aby tieto rizikové situácie nenastávali, naše pozorovania a predpovede vývoja slnečnej aktivity sú pre mnohých kľúčové,“ pokračuje Vojtech.

Ázia, Amerika, Afrika ...

Pozorovania Slnka a vedecké konferencie zaviedli Vojtecha na všetky kontinenty sveta. Cesty využil na ďalšiu svoju vášeň, fotografiu. Vystavoval portréty ľudí, vydal 11 kníh. „Sú to neoceniteľné zážitky, napríklad už v roku 1987 som si v USA vyskúšal internet,“ spomína.

S kolegami na expedícii za zatmením Slnka 1973 v Nigeri.

Vášeň a srdcovka

Za prioritu považuje popularizáciu vedy medzi mladými. My sme ho v septembri zažili na Európskej noci vedy v Poprade, ktorú organizoval už desiatikrát. „Je to neopísateľný pocit vidieť tie zvedavé a radujúce sa oči detí,“ vyznáva sa. Je presvedčený, že pokrok sa dá dosahovať len cez poznanie.

Po goralsky doma s manželkou

Na goralské tradície nezabúdal ani vo svete. „Na každom kontinente som zámerne niečo po goralsky prehovoril. Ak nie aktívne, tak goralskou hymnou,“ hovorí s úsmevom. Jazyk si udržiava dodnes, aby rozprával, nemusí z Tatranskej Lomnice cestovať do goralských dedín. „Manželka Anna pochádza z Lendaku. Bežne komunikujeme goralsky,“ teší sa.

Tradície si udržiujú aj potomkovia. Hoci sú vnúčatá roztrúsené po svete, goralské slová poznajú. „Ba najstarší pravnuk hovorí aj goralsko-slovensky, jeho mamka je Poľka. Je dôležité nezabudnúť, odkiaľ človek pochádza a čo vám to do života všetko dalo,“ zakončuje rozprávanie Vojtech Rušin.

Text: Tomáš Tišťan, Foto: toti a archív V.R.

Vojtech Rušin na pozorovaní slnečnej koróny v Zambii v roku 2001.

„Ide o malé pomalé kroky, ale stojí to zato“

Angela Mirgová rozpráva o práci v komunitnom centre vo Výbornej. Vidieť zmeny v životoch ľudí k lepšiemu jej prináša radosť.

Máte človeka, ktorý sa vrátil z výkonu trestu. Stane sa alkoholikom, nato bezdomovcom. Keď prestane piť, získa bývanie a postupne sa zaraďuje aj do pracovného života, je to veľká vec.

Takáto zmena sa ale neudeje z večera na ráno, vyžaduje množstvo malých premyslených krokov, odborné postupy, trpezlivosť a čas. „Ak sa ale podarí, vidíte výsledok, ako je ten človek znova na nohách, boli ste pritom, zažívate radosť,“ hovorí Angela Mirgová.

Jej vyznanie zároveň vysvetľuje, čím ju naplňuje sociálna práca. Pokúšať sa o takéto pokroky každý deň. „Robiť to s láskou, ľudia musia cítiť od nás aj prijatie, inak to nebude fungovať.“

Malé a pomalé kroky

Na povolani sa jej páči i to, že je rozmanité. „Každý deň je iný. Situácie individuálne, rôzne, treba využívať kreativitu,“ hovorí o práci v komunitnom centre v podtatranskej dedinke Výborná. Ide o tímovú robotu, kde všetci musia ťahať za jeden povraz. Ako sa človek stane sociálnym pracovníkom?

Chcel ju mať za príklad

Angela vyrastala v rómskej štvrti Starej Ľubovne Podsadok ako najstaršia zo šiestich detí. „Otcovi záležalo, aby som bola pre mladších súrodencov vzorom, aby videli, ako ísť životom, preto nástojil a podporoval ma vo vzdelaní,“

spomína. Angelu nabádal aj vlastným príkladom. Tesne pred finišom nedokončil strednú školu, vybral sa s kamarátmi radšej pracovať. „Lutoval to, aj tým mi zdôrazňoval dôležitosť štúdia,“ dodáva.

Vedela, čo chce

Podnetom pre voľbu povolania bol pre Angelu aj animátor v spoločenstve svätého Jozefa Peter Gomolák. „Tiež vykonával sociálnu prácu. Keď som videla, čo všetko obnáša, čo prináša, začala ma lákať viac a viac.“ Ako pri lekároch, sestričkách, ..., ide tiež o takzvanú pomáhajúcu

profesiu, ktorá mnohých naplňuje. Angela preto vyštudovala odbor sociálnej práce na Katolíckej univerzite Ružomberok a s diplomom nastúpila na prvé miesto v obci Lomnička.

Na chvíľku vhupla do podnikania

Do obce ju privedol manžel Peter. Na čas presiedlala na podnikanie. Šesť rokov viedla v Lomničke predajňu potravín. Z tejto skúsenosti čerpá dodnes. „Keď treba niečo rýchlo vybaviť, zaobstarat', podnikanie je výborná škola.“

Výborná

Po ukončení podnikania sa obzerala po novom mieste. Vo Výbornej hľadali sociálneho pracovníka. Prišla a už tam začína štvrtý rok. Výborná je rázovitá dedinka s výhľadom na Tatry. Zo severu susedí so známym goralským sídlom Lendak s 5-tisíc obyvateľmi, z juhu so Slovenskou Vsou. V minulosti dominantne nemeckej obci je dnes z 1 470 obyvateľov 1 300 Rómov. Časť občanov sa pohybuje na okraji sociálneho vylúčenia, činnosť komunitného centra v dedine je preto potrebná.

Základný recept na úspech

Čo je dôležité, aby komunitná práca prinášala úspech? Podľa Angely je zásadné stanoviť si jasné pravidlá a potom dbať na ich dodržiavanie. Teda kontrolovať, motivovať, vyžadovať.

Uvádza príklad. Raz identifikovali opustenú imobilnú pani po mozgovej porážke. Nastavili starostlivosť, lieky, zohnali invalidný vozík,

Hodiny pobytu v teréne, ďalšie za počítačom. Komunitná práca vyžaduje u človeka veľa energie.

Angela s kolegami nabíja baterky na teambuildingu v Pieninách. Foto: Archív A.M.

naši príbuzných. „To kľúčové bolo dozrieť, aby tie činnosti starostlivosti, ktoré si príbuzní osvojili, vykonávali pravidelne.“ Dodnes nezabudne na šťastný výraz tváre starej pani, keď po 10-ich rokoch imobility získala vozík a mohla sa viac pohybovať.

Od studní po partnerské vzťahy

Oblasť, ktoré v komunitnom centre riešia, je veľa. Životné situácie sa týkajú napríklad financií, bývania, podávania žiadostí o rodičovský príspevok, záškoláctva, problémov pitnej vody, keď kvôli suchu minulú leto vyschli studne, požiarov, až po rodinné a partnerské vzťahy.

Angela pracuje s ľuďmi všetkých vekových kategórií. Od detí, cez dospelých, až po seniorov. Foto: Archív A.M.

Dôvera

„To všetko vyžaduje získať si od ľudí veľký stupeň dôvery a zároveň zaujať voči nim individuálny prístup,“ vysvetľuje Angela. Citlivé veci, ako domáce násilie, ochrana pred tehotenstvom v mladistvom veku, o nich sa vám ľudia nezveria len tak.

Pomáha hra a súťaživosť

Sociálna práca je sofistikovaný odbor a využíva celý rad nástrojov z rôznych vied od psychológie po marketing. Dobrým príkladom je zavedenie separovania odpadu. Niektoré sídla v krajine sú známe čiernymi skládkami a odpadom, roztrúseným po okolí. Výborná je ale v tomto smere ukázkovo upravená obec, kde sa navyše odpad poctivo triedi.

Ako na to išli?

Primäť ľudí separovať nebýva ľahké. Angela začala dotazníkom: „Chcela som zistiť, čo by mohlo ľudí motivovať“. Ako motivujúce sa ukázali možnosť ušetriť na poplatkoch za odpad, samotný poriadok, vzhľad okolia a úbytok hľadavcov. Poskladať otázky v dotazníku, aby ste zistili, čo je potreba a problém, je jeden zo základných „grifov“ sociálneho pracovníka. Svojpomoc komunity zase osvedčený nástroj.

Rada 12 žien

Tiež si treba stanoviť čiastkové ciele a neustále ich hodnotiť. Nedá sa všetko dosiahnuť naraz. Do projektu sa oplatí zapojiť motivovaných ľudí: „Vytvorili sme radu komunity z 12 žien, ktoré v projekte pomáhajú.“ Dostať sa k cieľu

Projekt separovania v komunite zarezonoval. Foto: Archív A.M.

pomáhajú aj prvky komunitnej práce, ako hry a súťaže. Na konci jednej etapy zorganizovali slávnosť, najlepších triedičov odpadu odmenili. Prvá cena 50 eur, druhá vykurovacie drevo, tretia balíček potravín.

„Nepodarilo sa síce zatiaľ prekročiť stanovených 50 % separácie, ale sme tesne pod, a to sa ráta, obec vyzerá čisto,“ teší sa Angela.

Zdravo tvrdohlavá

Takéto úspechy Angele dodávajú energiu na nové projekty. Niekedy ju okolie až brzdi. Jej najnovším cieľom je obmedziť záškoláctvo. Koordinátor komunitných centier v regióne Angele povedal, že môže ísť o veľké sústo, že cieľ možno prekračuje hranice sociálnej práce. Ona však zostáva zdravo tvrdohlavá: „Snažím sa ho presvedčiť, že to treba skúsiť.“

Budúci remeselníci

Pár ľudí už k vzdelaniu priblížila: „Štyria mladí ľudia z Výbornej nedávno začali študovať na stredných školách.“

Pomohli animátorské remeselné školy, bez nich by s najväčšou pravdepodobnosťou na strednú nešli.

Obci podľa Angely pomáha susedstvo s dynamicky rozvíjajúcim sa Lendakom. Nie je to nič nové. Situácia rómskych komunit býva najlepšia tam, kde sú čo najviac integrované, a naopak, čím viac oddelené, tým horšia.

Nové slovička

Prebúdať a podporovať tvorivosť detí. Foto: Archív A.M.

Panoráma Výbornej.

Angele v práci pomáha znalosť rómčiny. Tu prezrádza jazykovú zaujímavosť. Hoci Starú Lubovňu a Výbornú delí len 35 kilometrov, dialekt je iný. „Mnohé slovička, prízvuk, novinky sa ale dajú rýchlo osvojiť,“ smeje sa.

Sny a plány do budúcnosti?

Angela je členkou spišskej Diecéznej pastoračnej rady a pôsobí v centre pastorácie Rómov Lacho Pastiris. Na mnohých projektoch spolupracuje so Spišskou katolíckou charitou, známou svojimi aktivitami v odstraňovaní generáčnej chudoby.

Angela chce pastoračnú činnosť viac prepájať so sociálnou prácou. „Ukazuje sa, že to funguje, jedno a druhé sa navzájom posilňuje.“ Má chuť doplniť si vzdelanie. „Psychológia, alebo teológia, uvidíme. Študujeme celý život,“ zakončuje rozprávanie Angela Mirgová.

Text a foto: Tomáš Tišťan

Brata som videl po 50-tich rokoch

Richard Nitsch zo Stráž pod Tatrami rozpráva svoj príbeh

Príbeh Richarda Nitscha z Popradu zaujímavovo odráža okolnosti, ktoré ovplyvňovali život Karpatských Nemcov za posledných 80 rokov. Aj preto je zaujímavé si ho vypočuť.

Richard sa narodil v roku 1940. Rodičia pochádzali zo spišských dedínok Rakúsy (Roks, Rox) a Veľká Lomnica (Großlomnitz). Mamka sa narodila v USA, s rodinou sa vrátila späť do Európy.

Počas detstva Richard v domácnosti rozprával len po nemecky. Používali obe formy jazyka, spišskonemecký dialekt potoksch a spisovnú nemčinu. „Väčšina ľudí vedela používať obe formy, záležalo na jednotlivcoch, ktoré uprednostňovali,“ spomína Richard. *Oproti starším súrodencom už do nemeckej základnej školy nechodil. Pamätá, že starší ľudia v období jeho detstva boli trojazyční: „V škole mali týždenne hodinu slovenčiny a hodinu maďarčiny“.*

Pomohol učiteľ Otto

Po skončení II. svetovej vojny, keď mal Richard 5 rokov, zažil vysídľovanie nemeckých spišských dedín, rodina sa sťahovala do mesta Kežmarok (Kösmark), ktoré má dodnes silnú nemeckú prítomnosť. Nitschovci mali problém nájsť ubytovanie, Richard si dodnes pamätá, ako im vtedy podal pomocnú ruku s nájdením bytu Otto Bruckner, známy učiteľ, po ktorom je pomenovaná v meste hotelová akadémia.

Aj s manželkou po nemecky

Richard začal pracovať vo Vagónke v Poprade a cestou do práce vlakom spoznal budúcu manželku Gizelu. Tá pre zmenu chodila do Kežmaroku z Popradu do školy. Padli si do oka a v 27-ich rokoch sa sťahoval do Popradu

(Deutschendorf), jej mestskej časti Stráže pod Tatrami (Michelsdorf). Aj Gizela pochádza z karpatsko-nemeckej rodiny.

Mladšie generácie, menej nemčiny

Okrem iného to znamenalo možnosť viac používať nemčinu. Avšak aj to zaujímavovo odrážalo realitu. „Najviac som rozprával so svokrou a najstaršou manželkinou sestrou, tie ovládali jazyk najlepšie. Manželka už tak stredne, jej mladší súrodenci zase o čosi menej,“ dokumentuje vývoj používania nemčiny medzi generáciami v 70. rokoch minulého storočia.

Prepisovali noty

Veľkou Richardovou vášňou je hudba. Najskôr hral na saxofón, neskôr prešiel na bicie. S kapelou sa snažili udržiavať v regióne nemecké piesne vrátane noviniiek. „Dostať vtedy do socialistického Československa notové zápisy bol problém, tak sme počúvali hity na Rádiu Luxemburg a noty si prepisovali,“ spomína niečo, čo dnes mladí nezažívajú.

Emotívne spoznanie brata

Aj Richardovu rodinu zasiahlo rozdelenie, keď jej väčšia časť po vojne odišla do Nemecka. Vďaka tomu zažil aj emotívne stretnutie so starším bratom Rudim, s ktorým sa videl po 50-tich rokoch. Fakticky ho videl prvýkrát, vekový rozdiel bol 14 rokov. „Písali sme si, boli sme v kontakte dvakrát do roka, vianočný pozdrav a tak, avšak keď som ho privítal u seba, na to sa nedá zabudnúť.“ Po nežnej revolúcii už nebol problém cestovať, rodiny sa navštevovali pravidelne.

V spolku

Dnes v 85-tich rokoch je Richard aktívnym členom Karpatsko-nemeckého spolku (Karpatschendeutscher Verein), vstúpil doň hneď po založení v roku 1990. Dáva mu veľa. „Možnosť sa stretávať, zúčastňovať kultúrnych podujatí, pravidelne čítať naše noviny Karpatschendeutscher.“

Rád by videl viac mladých

Richard má trochu obavu o osud spolku, pretože prítomnosť mladších členov, ktorí by postupne mali nahradiť starších, nie je výrazná. Richardovi spomíname príklad Patrika Lomparta z minulého vydania prílohy, ktorý v rámci spolku organizuje množstvo aktivít. Azda predstavuje zrkadlo budúcnosti, keď sa mladé ročníky postupne aktivizujú.

Tradiície sa snažia zachovať aj v Richardovej rodine. Synovia Norbert a Róbert sa hlásia k nemeckej národnosti, od otca vyzvedajú historické fakty, aby sa spomienky uchovali.

Richard na Strážskom námestí pri svojom dome v Strážoch pod Tatrami.

Typická nemecko-karpatská architektúra v Rakúsoch, skadiaľ pochádza časť Richardovej rodiny.

